

Internationaal Instituut voor sociale geschiedenis. Digitaal wordt het gehele bestand bijgehouden, waar nodig gecorrigeerd, waar mogelijk aangevuld en bovendien verlevendigd met een overzicht van de meest aangeklikte levensschetsen (in juli 2004 was dat Multatuli). Het betekent ook dat velen niet zijn opgenomen. Die zullen het moeten doen met wat Karl Pearson eens over iemand opmerkte: 'he was not a man of the kind of note which finds its way into biographical dictionaries, but he did what many of us everyday mortals fail to do, the usual work of the everyday world and he did it well.'

Piet de Rooy

Th. Coppens, *Marie Cornélie. Dagboek van haar reis naar het hof van Sint-Petersburg 1824-1825* (Amsterdam: Meulenhoff, 2003, 319 blz., ISBN 90 290 7365 9).

De eerste impressie is alleen maar positief: een mooi uitgegeven boek, rijk en fraai geïllustreerd. De hoofdmoot wordt gevormd door het dagboek dat Marie Cornélie gravin van Wassenaer Obdam bijhield toen zij, als hofdame in het gevolg van Willem Frederik (de latere koning Willem II) en zijn echtgenote Anna Pavlovna, naar het hof van Sint-Petersburg reisde en daar ruim acht maanden verbleef. Dat dagboek is mooi vertaald door Aafke Brunt, de archivaris van het huisarchief van Twickel. Eeuwenlang was Twickel de woonplaats van de Van Wassenaers. Aafke Brunt heeft de uitgave van deze bron voorbeeldig verzorgd.

De publiciste Thera Coppens voegde aan het dagboek een drietal hoofdstukken toe, kennelijk met de bedoeling om de lezer breder te informeren over Marie Cornélie en haar tijd, maar ongetwijfeld ook om het verhaal 'op te leuken.' Nu is het dagboek van Marie Cornélie niet op iedere bladzijde bijster interessant, maar Thera Coppens biedt daarvoor niet bepaald een tegenwicht. Haar bijdragen aan het boek zijn een mengsel van vorstengeschiedenis, *vie romancée* en historische clichébeelden, een genre waarvan een bespreking eerder op zijn plaats zou zijn in de *Margriet* of in *Vorsten* dan in de *BMGN*. Dat laatste moge ook blijken uit de tekst op de achterflap, die het boek aanprijst als 'een meeslepend verslag vol verbijsterende, wrede en vaak ontroerende momenten uit het particuliere leven van de Romanovs, de Oranjes en de Van Wassenaers.'

Het is eigenlijk jammer dat het werk van Aafke Brunt op deze wijze gecombineerd is met dat van Thera Coppens. Omdat een inleiding ontbreekt, moet men maar raden naar de overwegingen die geleid hebben tot deze samenwerking en zelfs naar wat nu precies ieders aandeel is geweest. Daardoor wordt het de lezer ook niet duidelijk waarom op de titelpagina alleen Thera Coppens als auteur staat vermeld. Ook op de achterflap is mevrouw Coppens zeer prominent aanwezig (inclusief haar portret in kleur) terwijl Aafke Brunt slechts figureert als degenen die 'het dagboek vertaalde' en 'vooronderzoek verrichtte.' Het dagboek is van honderden zeer verduidelijkende annotaties voorzien. Was dat het werk van Coppens of van Aafke Brunt? Droeg Aafke Brunt met haar 'vooronderzoek' ook alle gegevens en/of complete teksten aan over Marie Cornélie en de familie Van Wassenaer die Coppens in haar hoofdstukken gebruikte?

Mijn voornaamste bezwaar tegen het werk van Thera Coppens is haar ongenueanceerde en onkritische benadering van het verleden. Ieder grein van relativering ontbreekt. Daarbij bevat Coppens' relaas tal van onnauwkeurigheden, die veelal het gevolg zijn van het willen aandikken van het verhaal, dus van de wens 'een meeslepend verslag' te schrijven. Enkele voorbeelden: anders dan Coppens beweert, was de top van het Amsterdamse patriciaat voor hun dochters helemaal niet exclusief uit op huwelijkskandidaten van oude adel. De auteur haalt de begrippen

‘rangen’, ‘standen’ en ‘klassen’ door elkaar. Zij suggereert dat men in 1781 al vermoedde dat Van der Capellen de auteur was van *Aan het Volk van Nederland*, maar zelfs diens ergste vijanden hadden daar toen en later geen flauw idee van (zie M. de Jong Hzn, *Joan Derk van der Capellen* (1921) 391). Uiteraard ontbreekt bij Coppens het uitgemolken verhaaltje niet dat koning Lodewijk Napoleon zich ‘konijn van Olland’ noemde. Maar waar een goede popularisator als J. de Rek (zie *Koningen, kabinetten en klompenvolk* (1e druk, 1975) 112) nog schrijft: ‘Het verhaal gaat dat hij [Lodewijk Napoleon] het woord ‘koning’ hardnekkig op z’n frans bleef uitspreken ...’, is er bij Coppens geen plaats voor dat soort subtiliteiten. Bij haar noemt Lodewijk zich nota bene al in zijn allereerste toespraak, dus nog voordat hij ook maar één les Nederlands had gehad, ‘uw konijn.’ Aan zulke trekjes herken je het verschil tussen een verantwoorde popularisatie en onverantwoord populairderig schmieren.

Dat de prins van Oranje bij Coppens nog immer ‘de held van Waterloo’ is, behoeft dan ook niet meer te verbazen. Aan ontmythologisering en geschiedwetenschappelijke relativering heeft deze schrijfster geen boodschap, zeker niet waar het de Oranjes betreft en allen die in hoogheid zijn gezeten.

Het dagboekgedeelte van Marie Cornélie is best lezenswaardig: het schetst een duidelijk beeld van de glans en de schittering, en ook van de leegheid van het hofleven. Doch bijna alles wat Thera Coppens daaraan heeft toegevoegd, is in handboeken en zelfs in goede popularisaties beter en historisch meer verantwoord beschreven.

Han C. Vrielink

K. Huyssen van Kattendijke-Frank, ed., *Met prins Hendrik naar de Oost. De reis van W. J. C. Huyssen van Kattendijke naar Nederlands-Indië 1836-1838* (Werken uitgegeven door de Linschoten-Vereeniging CII; Zutphen: Walburg pers, 2004, 374 blz., €29,95, ISBN 90 5730 271 3).

Deze publicatie dankt haar ontstaan aan het simpele feit dat de bezorgster van deze uitgave met een computer wilde leren omgaan. Het aanvankelijke oefenmateriaal, het transcriberen van het in een zinken kistje in de familie bewaarde journaal van Willem Johan Cornelis ridder Huyssen van Kattendijke, leidde uiteindelijk tot deze publicatie. In de inleiding (13-76) geeft Katrientje Huyssen van Kattendijke-Frank uitgebreide informatie over de levensloop en carrières van zowel prins Hendrik, Huyssen van Kattendijke als Pieter Arriëns, mentor en gouverneur van de prins en tevens commandant van Zr. Ms. fregat *Bellona*. Ook is er aandacht voor Nederlands-Indië tussen 1808 en 1837, de reis, het verblijf in de kolonie en de terugreis.

Zowel de inleiding als het journaal van Huyssen van Kattendijke zijn door de bezorgster, die zich voor deze publicatie in de maritieme en koloniale geschiedenis van Nederland heeft verdiept, van een indrukwekkend aantal noten (230 + 551) voorzien. Deze aanvullende informatie, afkomstig uit onder meer brieven, een dagboek en twee door Pieter Arriëns tijdens de reis bijgehouden journalen, geven de publicatie een toegevoegde waarde. Dit geldt eveneens voor de in de uitgave opgenomen brieven, die tijdens de reis door prins Hendrik, voornamelijk aan zijn ouders, de prins van Oranje en Anna Pavlovna, zijn geschreven.

Op 17 oktober 1836 begon de *Bellona* aan zijn bijna twee jaar durende reis. Belangrijkste personage op het fregat was de kleinzoon van Koning Willem I, prins Hendrik, luitenant-ter-zee tweede klasse, voor wie de reis de afsluiting van zijn opleiding tot marineofficier betekende. Adelborst Huyssen van Kattendijke maakte de reis mee en schreef een verslag hiervan.